

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Kálvin és kora új világításban.

A magyar sokat köszönhet Kálvinnak és rendszerének, a mohácsi véstől a pátens koráig, több mint 300 éven át, vigasztalója, nyelve és irodalma fentartója, alkotmányának lankadatlan őre, vértanusáig menő megmentője volt s jutalma, nagyjában, a mellőztetés és koldusbot vala. Meg nem mérhető erőt öntött a református magyarságba, míg körülünk rendre kidőltek, elfogyatkoztak és letörpültek az egykor virágzott kálvini egyházak, — p. o. a szláv és német ajkú szomszédos népeknél — hazánkban, mint egy szigeten, fenmaradt az a viharok nagyságához arányítva tisztességes erő- és terjedelemben, úgy hogy Helvéciát és Hollandiát kivéve, az európai kontinens legnagyobb kálvinista egyházteste a magyar.

Helyzetünk e tükrébe nézve, Kálvin iránt nem tanusított magához méltó hálát a magyar reformátusság az újabb időkben. A magnum opus-t, az Institutio-t lefordította a nagy fejedelem Bethlen Gábor, a nagy magyar tudós Szenczi Molnár birkozott meg a fordítással; a könyv azon (17-ik) században a collegiumok ifjainál is kézen forgott . . . azóta elfelejtők . . . Mig a tudományos eszközök mai dűsságában újabb fordítások, sőt népies kiadások jelentek meg e században: nálunk még gondolata sem fordul meg ilyenek. Még e század elején az egyszerű kálvinista polgárok és nők háza falán látható volt dór oszlopszat alatt Kálvin képe, . . . ma, a művészet sokszorosító idejében eltűntek a Kálvin-képek nép és uraink házából. A magyar, s csak a magyar, nem áldozott egy fillért sem a Kálvin háromszázados emlékfördulóján épült Reformatio Csarnokára, nagy ref. testvérei koszorújából kimaradt . . . csak egy üdvözlő szózat Balogh Péter és gróf Degenfeld Imre

nevével, üvegfedél alá rekesztve, jelzi Genfben, hogy mi is éltünk akkor.

Az évezred nagy ünnepségén sehol nem csillogott egy hálasugár, hogy a magyar kálvinizmusnak is van érdeme nemzeti létünk fentartásában . . . tisztelet báró Vay Béla főgondnoknak, ki egyetlenül emlékezett meg erről a kerületi ülés megnyitójában. Szép volt, s híveink fogékonyságának tisztos jele, hogy Révész Imre „Kálvin Élete“ az évfordulókör két kiadásban jelenhetett meg. Ezek azonban szórványos, bár kedvező jelek.

Az igazi nagyság a századok homályborító kezétől nem fél . . . Bámulatosan emelkedik a tömérdek félreértések köde után Kálvin nagy alakja és emléke épen századunkban. Az őshugenotta egyház utóda, a francia, megalkotván 1852-ben a francia prot. történelmi társulatot, 44 év alatt szívós erővel kikutatta és felderítette Kálvin életmozzanatait, levelezéseit, s új világot hozott ki az egykorú adatokból. A reformátorok levelezései, egykorú és hiteles tárházak, immár 9 kötetben fekszenek a halára méltó francia tudós Herminjard fáradalmi folytán a tudós világ előtt. Szenvedélyes gyűjtők állottak elő s a reformátor kora és köre eseményeit és vonatkozásait gondos kézzel kibúvárolták. Világ elé bocsátattott a strasburgi tudósok triásza kezdeményére Kálvin összes műveinek ítézi gyűjteménye 54 kötetben, ez minden eddig felülmúl.

Az anyagok összehordva levén, most már művész építész kell, a ki felépítse Kálvin korát. Az is megjelent, a francia ref. egyház legősibb collegiuma kebelében ugyanis *Doumergue Emil* (született Nimesben, 1844-ben), egyháztörténelem tanára a montaubani ref. theológiánál (1880 óta) vállalkozott, többek segélyével, a nagy műre. Erre legyen szabad felhívni a magyar reformátusok figyelmét.

Abban az ősi svájci kies városban, mely reformációját Kálvin tisztára és barátja Viret Péternek köszöni, *Lausanne*-ban, hol a vértanúk collegiuma székel a dragonádok szomorú korszakában, állott elő a derék könyvkiadó: Bridel György és Társa, kik minden áldozatra készen, fényes kiállításban Doumergue munkáját a sajtó ércbetűiben fogják megörökíteni. A kibocsátott nagy és díszes „aláírási felhívás” világgá ment már. Adjunk ismertetést az indulandó nagy mű tartalmáról. Ez is a kegyelet parányi jele lehet.

Czíme „*Kálvin János, korának emberei és dolgai*” (Jean Calvin. Les hommes et les choses de son temps). Még teljes, a mai kornak megfelelő életrajz ma sincs francia nyelven, holott épen az újabb idő hozta fel a mult bányáiból a korább nem birhatott adatokat. Az eddigi közfelfogás, hogy Kálvin csak rendszer és logika embere volt, úgy változhatik meg, ha Kálvin szívébe, honnan az élet fakad, behatolunk. Művei és a levelezések készen állanak rendelkezésre, ott érezhetjük szívverését, láthatjuk őt miként örül, bosszankodik és könyeket hullat.

Eljött az idő újra szerkeszteni félreismert életrajzát, melyet kellőleg nem ismernek, gyaláztak, eltorzítottak; most oda helyezkedhetni, a hol ő volt, azon közegbe, légáramba, a fejlődést a korával együtt fogni fel. Hogy a mesék, legendák képzeménye eltűnjék, vissza kell helyezni a tények és dolgok realitását. Szerző a 16. századi életet festendi, mindazon rétegben és ponton, hol Kálvin élt Noyontól Genfig. Mindenütt talált emlékeket, néma és mégis ékes-

szavú tanukat. Ezeket gonddal gyűjtögeté, a régi metszeteket és tervrajzokat is, a házakat, szokásokat, erkölcsöket . . . a hideg mult élet melegét nyeri. Ezen lüktető hőt az olvasó lelkében is fel kell kelteni. A mi a 16. században Kálvinról fenmaradt, az utolsó tollvonásig, s körében mozgott, vagy szilárd volt: a műben szemlélhetővé van téve, ott hű és azon kori minden, hogy Kálvin századi albummá nőjje ki magát. Kálvin élete, a kor élete az abban élők életével együtt tárgyalandó, magoknak az akkori dolgoknak és tényeknek élete is festendő. A fő az élet, ez pedig őszinteség és igazságból áll, mert a cselekedetekben hibázás, vagy nem szabatos ítélelhozás mindig a valóság és a való élet kisebbitése, levonása.

Segélyére lesz Nimesben lakó testvére, a ki évek hosszú során kereste egybe a szükséges fényképeket, rajzokat és metszeteket. Három szomszédos országban zörgetett s nyert felvilágosításokat, személyesen értekezett több szakavatottakkal, könyvtáraik kincseiben. A felhívást az ékes tollú tudós hittanár ezzel rekeszti be: „Isten áldd meg lelkiismeretes törekvésemet nemcsak a ref. egyház, hanem az egész protestantismus és még inkább az evangyéliomi hit terjesztése és erősítése érdekében!”

Ez egész mű nagy 4-edrétű alakban, öt kötetben fog megjelenni, minden évben egy kötet, ékesítve 600 képpel, metszettel. Előfizetési ára az egésznek *száz frank*, öt részletben (20 frank) fizetendő a kötetek átvételekor. Mihelyt a költség

✠ TÁRCZA. ✠

Pár adat Diószegi Sámuel életéhez.

Van birtokomban egy igen becses kézirat-kötet, melyet néhai *Jobbágy János*, e század első felében hivataloskodott *vámospércsi* kálvinista pap irogatott össze; kiterjeszkedvén igen sokféle tárgyakra, de leginkább mégis a magyar prot. egyháztörténelmi adatokat gyűjtögetve. E kötet 126. lapján röviden fel van jegyezve Diószegi (és *nem Diószeghy*) Sámuel életrajza a következőkben:

„Nagytitiszteletű s tudományú Diószegi Sámuel úr született Debreczenben, kis-csapó-utcza tanító Diószegi Pál és Szappanos Erzsébet szüleitől 1759-ik esztendőnek az utolján. Apróbb classisait elvégezven, 1775-ben deákká lett és a collegiumban különös szorgalmatossággal tanulván, 1783-ban primáriussá és poéták praecptorává tétettetett. Innen rectornak ment 1784-ben H.-Böszörménybe, hol 3 esztendőt nagy kedvességgel eltöltvén, 1787-ben kecskeméti interimalis professor lett. Onnan félesztendő mulva ment a göttingai akadémiába. Onnan lejövén, lett 1-o. nánási praedikátor 1789; 2-o.

h.-böszörményi 1793; 3-o. debreczeni, elébb ugyan félesztendő az ispotályban, azután a városon 1803-ban; mely 3 ekklézsiákban különös kedvességgel, kegyességgel és ékesenszólással tanított. 1795-ben tractualis assessornak tevődött, 1806-ban die 1-a januarii tractualis notariusnak, 1809-ben, die 13. januarii esperesnek és ugyanazon esztendőben die 22. aprilis generalis notariusnak. Megholt száraz betegségben die 2-a aug. 1813, életének 53-ik, praedikátorságának 24-ik esztendejében. Actor volt felette T. T. Nemeti István úr, szoboszlai praedikátor és assessor. Text. Máté 24: 45. 46. Actor volt T. T. Tatai Sándor, historiae professor úr.”

Jobbágy János ezen soraihoz *Révész Imre* a következő potlékot csatolta:

„Diószegi Sámuelnek egy testvére *Mihály*, 1758. november 5. kereszteltetett. *Diószegi Sámuel* maga 1761. január 5-dikén kereszteltetett s az illető anyakönyv 161-dik lapján így van beírva: „Csapóban: Diószegi Pál, Szappanos Erzsébet f. Sámuel. K. A. Simonfi István, Molnár János, Nagy Bálint.” Mihály az atya mellé világosan oda van téve: *Tanítóember*. A Diószegi Sámuel neje Fazekas Mária volt.”

Ez adatok ösmerete után tette ugyancsak *Révész Imre* még 1878-ban a D. S. születését az 1760. év *végére*

fedezésére elégséges aláíró jelentkezik, az első kötet megjelen.*

Hogy fogalmunk legyen a mű rendezetéről, az első kötet részletes tartalma is mellékelve. Mi itt csak a fejezeteket érintjük. Az első kötet címe *Kálvin ifjúkora*. Fejezetei: I. *A család*. Az ősök és az eredet. A gyermeki kor, 21 képpel. II. *A tanulás évei*: Páris, Kálvin erkölcsi és értelmi fejlődése. A Lefèvre-féle (fabritiusi) protestantismus rajza. Kálvin vallásos fejlődése. Orleáns. Bourges. A kálvini legenda eredete. A protestáns Bourges a 16. században. Kálvin, mint humanista. A Clementia feletti commentárja. A protestáns Páris a 16. században. Második időzése Orleánsban. Tömerdek arc- és más képekkel. III. *A meglérés*. Cop beszéde, hasonmás, nyomtatban. IV. *Franciaországon át utazása*. Angoulême. A tüzes vas legendája. Nérac s a Lefèvre-féle protestantismus vége. Franciaország elhagyása. V. *Bázel* és I. Ferenczhez ajánló levele. Tíz függelékkel kiegészítve, ennek utolsója a kálvini könyvnyomdák. Az institutio első kiadásával zárul az ifjúkor s az erről szóló első kötet, benne 153 illusztráció, p. o. Kálvin szülőháza, Lefèvre, I. Ferencz, Alciat, Volmar, Béza stb. arczképe.

Lesz-e hazánkból egy előfizető?! Adja Isten, hogy mind az öt kötet megjelenhessen, szebb, hatóbb lesz az minden szobornál.

Debreczen, 1896. okt. 24.

Balogh Ferencs,
hittanár.

* A megrendelés következő címen küldendő be: „Messieurs Georges Bridel et Cie éditeurs. Lausanne (Suisse).”

Nem e világ bölceit, hőseit és hatalmasait, de egyedül Istent illeti meg örökké a hála és dicsőség azért a leírhatatlan áldásért, hogy 379 esztendővel ezelőtt, egy ily napon — mint új lét hajnalán — az igazság és szabadság tündöklő napja, a sötétségben ült népmilliók felett fölragyogott, s a kegyelem országának megszámlálhatatlan üdvjára, e bűnös föld lakóira ismétlen — mint amaz első pünkösztkor — bőv mértékben kiáradott s mindezek folytán az erőtelen, roskatag, agg Európa testben-lélekben megifjodott. Ugy van! Az erkölcsi romlás, társadalmi bomlás és szellemi feloszlás ama válságos pillanataiban — mint sebesen zúgó szélnek zendülése — hangzott alá a magasból a mennyek országáról szóló örök evangyéliom szózata, s a bűn örvényében sülyedező egyház hajóján, a szorongatott és vivódó lelkek fájó sohájára válaszul, elharsant a legfőbb Kormányos világteremtő ígéje: *Legyen világosság!*

És lőn világosság!

Az örök evangyéliomnak már-már csak pislogó mécsvilága lángra lobban és sugárkékében szórja szét a fényt s ime a vakok szemei megnyilatkoznak és borzadva szemléli

(Figyelmező, 1878. évfolyam 501. lap). A mult századokban ugyanis, sőt még a jelen század első tizedeiben is, a kálvinista szülék rendszeren nyolczadnapra kereszteltették meg újszülött gyermeköket.

Révész Kálmán.

A reformáció évfordulóján.

Ne suttogj még gyászt ős siró fuvalma,
Nyiss még egy kissé hervadó virág!
Őn kezdj még egyszer büs madárka dalba,
— Most támadt föl a haldokló világ!
Leszállt az angyal... Uj fényesség áradt,
Egyszerű, tiszta hit fakadt nyomán,
Egy pillanat s már dönthetetlen várat
Teremtett amaz égi tudomány.

A lélek nem függ bűnös rabbilinesen,
Szent fájdalmában elszánt óriás!
S aki béle fényt fénysugárra hintsen:
Születik hős, támad uj Messias.
Hol a gonosz lesújtó átka rémit,
Merészen ott kél tisztító szava,
Prófétaként föltárja, a mi tévhit,
S a mi a Krisztus szeplőtlen tana:

Égből jött elme, rázd le földi terhed!
„Az Isten lélek”, lélekben imádd!
Nem „szent kép” az, mi hozzá fölemelhet,
Szentté csupán igaz hit tesz imát.
Gyarló ember! hatalmad honnan támad,
Hogy megkísértsd a porból az eget?
— Istennél büntetés és bűnbocsánat,
Mi földi nagyság, mind csak tévelyeg.

S a Megváltó szent, égi adománya,
Mely lelket épít, vigasztal, tanít,
Mely, ha a végzet bajból-bajba hánya:
Föltárja, hol a védő vár: a hit, —
Melyen Jézus vérének szent pecsétje,
Mely földre szállott mennyország maga:
Üdvforrásként hadd járjon kézzől-kézre
Az örök bölcsesség: *a biblia!*

Hatott az Ige! Árként szerteterjedt,
Elöntött mindent, még sem pusztított.
Nem dulta föl a békés, enyhe berket,
Csak Krisztus szellemében tisztított.
Lemosva másfélezred földi szennye!
És tiszta a hit, mint régen vala.

ki-ki, hogy az egyház testét rút fekélyek borítják; az egyes szervek élettelenek, bénák, s úgy a főben, mint a tagokban ragályos kór pusztít, melynek halálos következményeitől már egyedül az égi orvos szabadíthat meg.

És lön szabadulás! — Az imént még nád-szálként ingadozó bágyadt térdek felegyenesednek s az ellankadt karok izmai aczélszilárdakká lesznek; a siketek fülei hallanak, a némák nyelvei feloldódnak s fejedelmek és viskók lakói egyaránt dicséretet zengenek az Urnak, ki világosságot gyújtott és szabadságot szerzett az ő népének!

Kicsoda tehát az, a kinek akaratából és hatalmából lett mindez?

Krisztus Jézus az Ő neve, a Ki tegnap és ma s mindörökké ugyanaz.

Igen! A reformáció művének véghezvitelére, választott hívei élén, maga az a tökéletes Idvezítő indult el tábort járni, a kit a lelki zsarnokság, az önző kényuralom, faragott és festett képekben úton-útfélen kiabrázolt, de a szívektől és lelkektől elszakasztott, elzárt. A lelki ujjászületés eszközlésére az az egyetlenegy főpap képes, a ki minket saját szent testének egyszeri végérvényes áldozatával megváltott s az Atya Isten színe előtt könyörgésével szünetlenül közbenjár érettünk. Ő hozzá nem juthattok el soha bűjtölésetek, vezeklésetek, búcsújárásotok, szertelen imádságaitok, hiú cselekedeteitek által. Ő nem a ti pápáitok és zsinataitok határozmányában jelenti meg az üdvöt. Ő nem gyönyörködik a ti holt szertartásaitokban. Irgalmasságot kíván és nem áldo-

zatot. Hit által idvezít és nem cselekedetekért. Igéje és Lelke által kormányozza egyházát s hatalmát nem osztja meg egy bűnös halandóval sem.

S mint a villám bevilágítja észak, kelet, dél, nyugat tájait, úgy vonul végig az evangyéliom égi fénye egész Európán keresztül s egyszerre csak a zárdák és kolostorok sötét börtöneiben lehullanak a megkötözött lelkek bilincsei és előbb névtelen alakok lépnek sikra, mint valami szellem-óriások. Az ifjak látásokat látnak, a vének álmokat álmodoznak, proféták, apostolok, evangyelisták járnak be a világot; nem félnek, sőt soha nem is képzelt bátorsággal szólanak, mert lelküket Szentlelkével ihleté meg maga az Ur. Mindannyian egytől egyig ugyanazon nyelven — az evangyéliom nyelvén — beszélnek; mindannyian ugyanazon igazságról tanuskodnak; mindannyian ezeket a tényeket tárják a tudatlan és hitetlen pápák elébe: Tetőtől talpig nincs a római egyház testében épség, hanem mindenestől seb, dagadás, eves kelevény; mi dolog, hogy az én népemet rontjátok? Mosódjatok meg, tisztuljatok meg, vigyétek el az én szemeim elől a ti cselekedeteiteknek gonoszságát. Térjete meg és higgyetek az evangyéliomnak!

S a sötét középkor apostolai gyanánt elbocsátott reformátorok ajakiról elhangzó emez igazságok hallatára, csudálatos dolgok lőnek a földön. A pápai trón megrendül; a hagyományos római egyház alkotmánya alapjaiban meging s bomlásnak indul minden, a mi az

Mikor hívó himnuszként szertezenge
Az első meglérték buzgó dala!

Nagy férfi! hatalmad hol szerezted?
Mely nem parancsolt s mégis hódított,
Meginatá a sülyedő keresztet,
Hol holt váz volt, sarjadt élő hit ott.
Föltartad vádló tanúul a multat.
S bűnös kor romján *lészta* támadott,
Ijesztő éjen égnek fénye gyúladt,
Mit földi kényszer el nem olthatott!

Nehéz idő jött. Árny borult a korra,
Mít ezredek sem mosnak el soha!
A hit nevében bosszu mérge forra,
Épült a börtön . . . s állt új Golgotha . . .
Hisz' hős, — igaz, — nemesnek ez a bére;
S im' *közülök* egy sem kerülte ezt,
Krisztust követve ment a kin elébe,
Mert bár keserves: szent az ily kereszt!

Isten Szentlelke szállt a szenvedőbe!
Bár értte gyenge nő, kis árva sírt:
Vérző szívében óriássá növe,
Legszebb nyarán nem rettegé a sírt!

Virághullás volt . . . Vértanuk hullása . . .
Megváltva így lön a feltámadás!
Elhalt egy-egy nemes szív dobbanása:
S fellángolt helyette ezernyi más!

Örökre, véged! — azt hívé az ármány;
S én árva egyházam, nagygyá levél!
Örökre élsz! Bár multad ősi fáján
Könnyharmattól rezg minden kis levél.
Örökre élsz, csak légy hívnél-hivebben
Édes szeretet által egy család!
Jövőd borongós *fátyla* így szétlebben:
Biztos babér, dicsőség vár reád!

Ki nagy világokat döntesz a porba,
S kinek jóságod oltalmaz, vezet:
Örök Isten! mi múltok, leomolva,
Kérünk, könyörgünk: védjen szent kezéd!
Legyen a magnak oh mind több gyümölcse,
Mít annyi vértanú-vér ápola,
Élő igéddel Szentlekeddel tölts be! . . .
S föltámad így, erősít új viharra,
Munkál bennünk a hősök hült pora!

Kún Béla, joghallgató.

egyházi rendszerben becsempészett emberi találmány.

Hasztalan gyűjtja meg a pápa az Istentől küldött igaz hitvallók elhamvasztására máglyáit; hiába küldi szét az evangyéliom hirdetőinek elnémítására bérenczeit: a vértanúk ajkiról elszálló jelszó mennydörgésnél hatalmasabban hangzik mindenütt: *Krisztus és az Irás!*

* * *

Akarjuk-é mi is, hogy egyházunkban és azon kívül megtisztulás, kijózanodás és egészséges fejlődés legyen? Akarjuk-é, hogy közöttünk és kívülöttünk szenteltessek meg az Ur neve s jőjjön el közibénk az Ő országa? Akarjuk-é az üdvöt?

Ám értsük meg az Irást és ismerjük meg Krisztust!

E. J.

TANÜGY.

Egyházkerületi tanügyi bizottság.

(Folyt. és vége.)

Lapunk legutóbbi számában közölt tudósításunk kiegészítése végett még a következőkben számolunk be a bizottság működéséről, megjegyezvén, hogy a bizottság ülésein a már említettek kivül elejétől végig buzgó részt vett *Bencsik* István esperes is.

A h.-bőszörményi 6 osztályú gymnasium állapota nagyon kedvezőtlen. Vagyona, néhány kisebb alapítványtól eltekintve, teljességgel nincs. Számadása külön nem vezetetik. 6 rendes és 1 helyettes tanár volt a felügyelő látogatása alkalmával (1895. novemb.) beállítva, a vallástanáron kivül, de egy rendes tanár már akkor Pápára választatván meg, 1896. jan. 1-től megszűnt ott működni. A tanárok itt is örökös változásban vannak, a mi nem is csoda, mert a tanári fizetés 800 frt s 200 frt lakbér és így 400 frttal marad a törvényes minimumon alul. Az intézet a taneszközök dolgában páratlanul szegény s még a mi van is, igen kicsiny szobában elhelyezve. A könyvtár is nagyon fogyatékos. A taneszközök és könyvtár gyarapítására semmi forrás nincs azon 100 frton kivül, a melyet a város ad e célra. A tantermek közül 3 kicsiny, de világosság, hőmérsék s tisztaság tekintetében kifogástalanok. Igazgatói és tanári helyiségek czélszerűek. A tornaterem kitünő berendezésű.

Az intézet szellemi élete és értéke nem kielégítő. Ha itt-ott kielégítő is az eredmény, de általában nem. Az írásbeli dolgozatok is igen középszerűek, a német és latin dolgozatok különösen gyengék. A latin dolgozatok a II. és a német dolgozatok a VI. osztályban még legkielégítőbbek voltak.

Az igazgató tanács jóakaratot tanúsított ugyan a felügyelő által feltárt bajok orvoslása tekintetében; de kérdéses, vajjon e jóakarát fog-e a közel jövőben érvényesülni. Ha nem, akkor ez intézet nem állhat meg gymnasiumaink között. A tanügyi bizottság megállapodása szerint az intézet fentartó testülete a kerület által felhívandó nyilatkozatra az iránt: óhajtja-e fentartani továbbra is ez intézetet? Ha igen, akkor sürgősen eleget

kell tennie a kívánalmaknak úgy a tanári fizetések, mint a tanszergyűjtemények tekintetében.

A máramarosszigeti államsegélyes főgymnásiumnál f. évi márczius hóban tett látogatás eredményéről röviden megemlítjük a következőket: Az intézeti épület czélszerű, a tantermek elég tágasok; de az ülőhelyek avultak, rosszak, a tanári szoba felszerelése is szegényes és alig van kilátás a javulásra. Külön rajzterem nincs; az a tágas terem, mely e célra volna használható, most a jogászok társalgó terméül szolgál. Tornaterem sincs, hanem az állami tanítóképző tornatermet használják. A természettani szertár régi s csak a legszorosabb szükségét elégitheti ki. A természetrajzi szertár elég gazdag és jól rendezett. Az intézetnek külön könyvtára nincs, hanem közös a jogakadémiával. A használat azonban igen nehéz, mert a könyvtár rendezetlen. Gymnasiumi szakkönyvtárnak még nyoma sincs. Az intézetben 8 rendes, 2 helyettes és egy óraadó tanár működik a vallástanáron kivül, holott törvény szerint 10 tanárnak kellene lenni, még ha görög-pótló tanfolyam nem volna is. Ez az oka, hogy többnyire idős tanároknak maximalis óraszámával kell tanítani, sőt most az igazgató elgyengültsége miatt némely tanár 23—26 órán tanít, (Hát még a mellékes jogakadémiai tanárság?) a mi a tanításnak hátrányára van. A német nyelvi tanszékre már két év óta nem találunk embert, a minek oka kiválólág az, hogy a fizetés 1100 frt, tehát a minimumot sem éri el, még hozzá korpótlék nélkül! E csekély javadalmazás végzetessé válhatik az intézetre már legközelebb a miatt is, mert 4 tanár már igen előhaladott koru s a nyugdíjazásra teljesen megérett, az intézet igazgatója is az 1895/6. év második felében szabadságotoltott. Félős, hogy a csekély díjazás miatt ezek helye nem lenne betölthető oly okleveles tanárokkal, mint a milyenekre felekezeti és nemzetiségi szempontból e fontos helyen szükség lenne. Az az intézkedés hogy a kormányzó-tanács Sz. J. igazgató iránt való figyelemből az igazgató tanár teendőit két részre osztván, a fegyelmi ügyeket egy másik tanárra bizta, kinek elnöklété alatt egy u. n. fegyelmi szék intézi ez ügyeket, úgy a konventi tantervvel, mint a paedagogia elveivel ellentétben állván, csak ideiglenesen tűrhető el. De egyebekben sincs végrehajtva itt a konventi rendtartás, pl. a módszeres tárgyfelosztás, illetőleg a tanmenet év-harmadokra most sem állapított meg. Iskolai törvényeik sem felelnek meg a konventi rendtartásnak; az óramulasztásokkal szemben indokolatlan engedékenységet tanusítanak. Az intézet szellemi értékét illetőleg: a vallásból az eredmény jó; a magyar nyelvből is a II. és VII. osztályokban, melyeket felügyelő meglátogatott. A latin nyelvből a II., III. osztályokban az eredmény kielégítő, az I., VI., VII., VIII. osztályokban nem. A VII. osztályban még közönséges grammatikai ismeretekben is járatlanok voltak némelyek. A német nyelv sem volt mindenütt kielégítő, bár az illető tanár tudása és buzgalma dicséretes, de nem tart igazi fegyelmet. A görög nyelvi, görög-pótló s történelmi tanítás kielégítő. A természettan előadása könnyednek és világosnak tűnt fel. A természetrajzból a tanulók jól feleltek s a tanár érdekesen tanított. A mennyiségtanból az eredmény jó. Az írásbeli dolgozatok most elegendő számban s pontosan átnézve voltak; a VII. és VIII. osztályokban gyengék. Magyar nyelvi fogalmazványok a kisebb osztályok legtöbbszörében kifogás alá esnek; a két alsó osztály írása rosz. A latin nyelvi dolgozatokkal ez intézet minden más gymnasiumoknál alább áll. A rajzok általában dicséretesek; a III. és IV. osztály szerkesztő rajzai

kitűnök. Az intézet jövője érdekében az államsegély felemelése mulhatatlanul szükséges. E nélkül alkalmas tanárokat nem nyerhet s végképen elmarad, mert azt a sok fogyatkozást, mely az intézetnél tapasztalható, másként megszüntetni nem lehet.

A szigeti gymnasium ügyével kapcsolatban szóba került az ott lévő *jogakadémia* ügye is, még pedig abból a szempontból, hogy habár ez intézet ev. ref. felekezeti jellegénél s a gymnasiummal való szoros kapcsolatánál fogva is törvény szerint egyházkerületünk főhatósága alá tartoznék, e hatóság alól magát csaknem teljesen kivonja: ide jelentéseket nem terjeszt stb. A tanügyi bizottság szükségesnek látta felhívni e körülményre az egyházkerület figyelmét s egyuttal javaslatba hozni, hogy a mennyiben ez akadémia köztudomás szerint sem a tanárok számát, sem pedig azok javadalmazását tekintve nem felel meg a magasabb tanügyi követelményeinek s egész szervezetét es működését nagymérvű fogyatkozások jellemzik: hívja fel az egyházkerület ez akadémia fentartóságát arra, hogy ez intézetet megfelelő színvonalra emelni igyekezzék s ennek állapotáról időnként az egyházkerületi főhatósághoz tüzetes jelentéseket terjeszteni el ne mulasztja.

A debreczeni főgymnasiumról szóló jelentés szerint ez intézet helyiségei a kollegium épületében szerte-szélylyel vannak, az osztálytermek kicsinyek s az egészségi követelményeknek azért épen nem felelnek meg. A tanári szoba is kicsiny.* A tornaterem sem elég tágas s nincs a modern tornatanítás kívánalmainak megfelelőleg berendezve. A mostani tornateremből s a mellette lévő tornatanári szobából 2 tágas tantermet lehetne csinálni s a hátsó udvaron kellene egy tágas tornahelyiséget építeni. A felügyelő a főiskolai árnyékszék állapotáról a legelítelőbben nyilatkozik: „a főiskolába belépő ember — ugymond — csodálkozva kérde, hogy mikép lehet ezt a tisztátalan s egészségtelen alkotmányt túrni.“ Hát ha még azt tudja, hogy mennyi sürgetés, mennyi igyekezet veszett kárba a tanári kar részéről az illetékes testület nehézsége és érzéketlensége miatt?! „Vidéki gymnasiumaink legnagyobb részében sokkal kedvezőbb a helyzet, a kisujszállási, mezőturi, és karcagi gymnasiumok e tekintetben *mintául vehetők*.“

A tanári létszám nem elegendő, s e miatt a tanárok legnagyobb része az óraszám maximuma szerint kénytelen tanítani, a mi annál hátrányosabb dolog, mert a tanulói létszám igen magas. Az írásbeli dolgozatok megbírhatlan terhet rónak a tanárra, mert legalább 600—700, ha több nyelvet tanít, 1200—3000 dolgozattal gyűl meg a baja egy-egy tanárnak. Az állami törvény a szaktanárok heti óraszámát 18-ban állapította meg, de a nyelvtanítással foglalkozókat épen az írásbeli dolgozatokra való tekintetből 16 óránál többre nem kötelezi. Ilyen különbségek mellett nekünk az állami intézetekkel versenyeznünk nem lehet. A 15 rendes tanáron kívül a két helyettes és egy segédtanár tan-

* A hivatalos helyiségekkel való gazdálkodás a kollegiumban minden birálaton alul áll. Az akadémián 15 tanár használatára nemcsak egyetlen tanári szoba nincs, de az akad. igazgató részére sem lehetett, egy előszobát kieszközölni, mert beszorították abba a theol. dékánt: sőt egy jobb kor számára kuriozum gyanánt feljegyezzük alkalmissal, hogy mikor a két dekanatus felállított, ezek elhelyezésére nézve csaknem az a nagy találókonyságra mutató expediens fogadtatott el, hogy adassék a két dékának egy szoba s osszák úgy be a hivatalos órákat, hogy egy helyen is megférjenek. Es történt ez a filozof. fakultás, tanárképző és egyetemi színvonal nagy eszméinek legteljesebb felkarolása idejében. Mindezen bajok legfőbb oka az, hogy a főiskolai tanári kar kezéből lassanként az újabb időben kiesett a helyiségek felett való rendelkezés joga. Ezen segíteni gen sürgős kötelesség. Szerkesztő.

székét rendes tanszékekké kellene alakítani. Ezen tanszékeken kívül pedig még 2 rendes tanszék felállításáról kellene gondoskodni, a latin és magyar, a földrajz és történelem tanítására. A tanári kar jelenlegi helyzete tovább fenn nem tartható. A debreczeni főgymnasium eminens helyzete és szép multja követeli, hogy a jelenkor igényeinek megfelelően szerveztessék. Legalább 18 rendes tanárra feltétlenül szüksége van.

A tanítás jól megy. A tanárok többnyire gondal készülvé adták elő vagy fejtegették tárgyaikat. Helyes fegyelmet is tud a legtöbb tartani. Az eredmény a tanításnál általában kielégítő. A kedvező eredmény a kevés számú tanárok buzgalmának tulajdonítható. Az írásbeli dolgozatok kielégítő, azokat pontosan átnézik, az igazgató pedig a legtöbbet revideálja. Debreczeni főgymnasiumunk, ha a tanárok létszámát az állami színvonalra emeljük s a tanulók létszámát megfelelő parallel osztályok által lejjebb szállítjuk, bizonyára versenyképes lesz s kitűnő helyét meg fogja tartani a hasonló intézetek között.

E bajokon segitendő, felkéri a tanügyi bizottság a kerületet, hogy mindenekelőtt két párhuzamos osztály felállításáról s e czélból 3 gymn. rendes tanszék létesítéséről gondoskodjék, mert végzetes bajok származnak onnan, hogy debreczeni illetőségű ref. tanulók is kimaradnak a gymnasiumból s hogy pl. az első osztályba egyetlen más felekezeti növendéket sem lehetett ez évben felvenni. Kimondatik továbbá, hogy a szegény tanulók végreválására mentessenek fel mások lakoszáinak takarítására való köteleztetésük alól, a mi ma már semmikép sem igazolható, továbbá a főiskolai háznagy és gazda ne vonassanak el tulajdonképeni rendeltetésüktől, hogy a szükséges tisztaság és rend a kollegiumban valamikép megteremthető legyen. A tanszékek számának szaporítása a városi közönség érdekében lévén első renden szükséges, a város kerestessék még 3 új tanszék létesítése végett.

A szatmárnémeti ev. ref. felső-leányiskolában a tanítás általában kielégítő, sőt némely tekintetben dicséretes. De gyűjteményei gyengék; a tanítónők fizetése (600 ft) nagyon csekély; a növendékek száma is kevés 75, a minek oka legalább jó részben az igazgató és az előjáróság között fennálló feszült viszony. Ezt meg kellene szüntetni, mert az intézet így nem gyakorolhat hatást oly széles körben, a mint az ezen az exponált helyen felekezeti érdekében kívánatos volna. A különben életre való intézet önerejéből fennállani nem fog; ezért módot kell találni a szükséges anyagi segélyforrások nyitására.

A debreczeni ev. ref. elsőrendű felső-leányiskolában úgy az intézet helyiségét, mint a tanítás eredményét illetőleg általában kedvező viszonyok vannak. A tanárok és tanítónők alapos készütsége, szorgalma és jó bánásmódja biztosítja a sikert. 8 rendes tanerő és 5 óraadó működik ez intézetben. Az óraadók nagy száma onnan van, mert egy rendes tanszék többszöri pályázathirdetés után sem volt pályázók hiányában betölthető. Tanszergyűjteményei még további fejlesztést igényelnek. Ez intézet jelen szervezetében is nagy és fontos hivatást tölt be; de áldásos működése még nagyobb lenne, ha több eszközzel rendelkeznék s egy *tanítóképző intézettel* bővítették ki. Első szükség, hogy minél több növendéket fogadhasson be internatusába. A mostani 25 hely kevés, több növendékre pedig építkezés nélkül hely nincsen. A tanítóképezde állítása itt fontos felekezeti érdek, mert a tanítóképezdek növendékeinek száma évről-évre fogy; a tanítóhiány érezhető; a debreczeni

ref. tanítóképző 30 egyház kérelmét nem tudta a tanítóküldésre nézve legközelebb teljesíteni. E hiányon lehetne segíteni tanítónőképezde által. Erre nézve bizottság kiküldését javasolja a felügyelő.

Csiky Lajos theol. tanár kérelmét, hogy a tanítóképezde, felsőbb leányiskola s a gymn. növendékei számára egy egyházzertartástani kézikönyvnek, mely egyházi szervezetünk és törvényeinknek ismertetését is magában foglalná, szerkesztésével bizatnék meg, a tanügyi bizottság ajánlólag terjeszti a kerülethez s megbizta a felügyelőt, hogy a vallásnárokkal annak terjedelmére nézve állapotjanak meg.

Ezekon kívül még több pontos tárgy került elő, melyekről alkalmilag külön fogunk megemlékezni.

KÖZÉLETÜNK.

A felső-szabolcsi egyházmegye közgyűlése.

A képviselőválasztások vásári zaja közt gyűltünk össze Kis-Várdában, október hó 20—21. napjain, hogy egyháztársadalmi téren, közérővel szolgáljuk Isten országa ügyét.

Csendben, komoly és szakadatlan munkában telt el három nap, jól benyulva a késő esti órákba is, s bizonybizon meg több időt is fel tudtunk volna használni.

Esperesünk, mint beköszöntőjében is jelzi, csakugyan nagy munkaerőt és ösztönt hozott az esperesi székbe. Feje és szíve folyvást az egyházmegye építésén csüng. Töpreng, tervel, buzdít, tudakoz, irányt ad. Midőn kifáradt agya álomban ujúl, midőn a visszatérő világosság mozgásra ébreszti az alvó életet, vagy akár eszik, akár iszik, vagy egyéb dolgokról társalog: mindig és mindig ama magas kötelesség és tevékenység érzete uralja, irányítja. Ez a központ, mely körül minden gondolata, érzelme forog. Régóta, szívéhez közel, figyelem jellemének ez alapvonását s teljes tisztelettel hajlok meg előtte, sokakkal együtt.

Nem dicsérgetési szándékból kezdem így e tudósítást, mert nevelt emberhez, nevelt embertől kicsinyes és sértően gyerekes minden hiúságlegyezgetés, hanem mert a vezérnek eme jellemvonása karakterizálta a gyűlés menetét és egész lefolyását.

S még egyet.

Azt is megigérte, hogy egyéni véleményének súlyát soha és senkivel nem fogja éreztetni. Ezt is megtartotta lelkiismeretesen, a minek aztán az lett egészen természetes következménye, hogy a tárgyalások menete folyvást figyelmes és komolyan mélyreható volt.

Gyűlés előtti napon a számvevőszék ülésezett, különböző segélykérvényeket tárgyalván az esperes elnöklete alatt, majd pénztári dolgokat intézván. Délután és este, a fontosabb tárgyak felett, megismertető eszmecsere tartatott, szokás szerint.

A közgyűlést imával kezdtük, mely egészében jkönyvbe vétetni határozottatott. Ezután esperes úr felolvasta egyházmegyei gondnokunk levelét, mely szerint a gyűlésen meg nem jelenhetését sajnálattal tudatja, a mennyiben mint képviselőjelölt, kerületében el van foglalva.

Következett az esperesi jelentés, félszázat jóval meghaladó pontban.

Közérdekűbbek: a millenniumi ünnepélyeket egyházaink és iskoláink mindenütt lelkes, hazafias örömmel megünnepelték.

Egyházkerületünk nagyérdemű volt főgondnokának

emlékezete, úgyszintén néhai gróf Degenfeld Gusztáv korai halála felett érzett őszinte és tiszteletteljes részvételünk nemcsak jkönyvünkben örökíttetni, hanem részvételben is megküldetni határozottatott.

Nagyváthy Ferencz újonválasztott tanácsbíró és Hideg József jegyző, hivatalos eskütétel után, szíves üdvözlések közt hivatalukat elfoglalják.

Az esperesi jelentés felolvasása után, a kegyelet adóját róvtuk le b. e. Szikszay József ny.-bátori lelkész, tanácsbíró s számvevőszéki elnök iránt, templomba vonulván gyászünnepélyre. Gyülekezeti ének s néhány lelkészársunk által vallásos ihlettséggel előadott karének után, Nagymáthé Albert főjegyző tartott emlékbeszédet, feltüntetve ama mélytudományú, zajtalan, de annál áldásosabb életfolyamatot, mely csendes tápláló harmatként élteté és fejleszté a reábizott egyéneket és intézményeket. Az emlékbeszéd a jkönyvben kinyomatni határozottatott.

A közgyűlés további folyamában először is a szükséges választások ejtettek meg, dicséretes egyértelemmel és egyhangulag. Egyházkerületi képviselővé Nagymáthé Albert főjegyző, gondnokunk is melegen öhajtván a közgyűléshez intézett levelében. Számvevőszék elnökévé Andrásy Kálmán, két egyházi tagul Tót Gábor bogdányi és Czövek János komorói lelkészek, egy hiányzó világi tagul Batta Ignác nyiregyházai lakos, birtokos, jegyző-jéül Szikszai András, ibrányi lelkész — választattak.

Majd olvastatott a számvevőszék munkálatáról felvett jkönyv s ezután azon alapszabálytervezetek, melyek a lelkészi gyámpénztárra és az összes pénzkezelés újjaalakítására vonatkoznak. Bár ez életbevágó ügy minden ízében elő volt készítve, élénk vitát keltett s tárgyalása másnapra halasztatott, főjegyző indítványára, ki a szalontai egyházmegyének nála levő szabályzatát még döntés előtt, a számvevőszék áttanulmányozására ajánlotta, a mi meg is történt.

Az elfogadott s azonnal életbelépett alapszabályok szerint gyámpénztárunk ez év január 1-től új tagokat nem vesz fel. A régi tagokért fizeti az orsz. gyámpénztárba esedékes belépési járulékokat és évenkénti tagdíjakat, mely fizetések ellenében a régi tagok eddigi 1%-jüket a megyei gyámpénztárba folyvást fizetendik, melyet ha évenként okt. 15-ig nem teljesítenének, a gyámpénztár sem fizet értök az országosba.

A tetemes kamat- és annátikumhátrányokra nézve egyelőre új kötvényeket kell adni s ki ezt elmulasztotta, a tagságból egyszerűen kilépettnek tekintetik s minden visszereseti jog nélkül eddigi befizetéseit elveszti. Jövöre minden adós köteles a kamat mellett a tőke 10%-át is törleszteni, tagsági joga elvesztésének terhe alatt. — Özvegyek jelenben 130 frtot, egy árva 33%-et kap, a mely a lehetőség szerint emelkedik, de az országosból nyerendő összeget — a maít véve alapul — felül nem haladhatja. Idővel az egész alap a megyebeli lelkészek nyugdíjalapja lesz, egyszersmind az évi jövedelem feleslegének ¼-része rendelkezési alapul tőkésítettven. Az is kimondatott, hogy a jogosult segélyezendők kihalása előtt is, mihelyt a jövedelem megengedi, a hivatal viselésére képtelen lelkészek, ha a közérdek úgy kívánja, hivataluk viselésétől felmentetnek s családjuk, mint özvegy és árva segélyeztetik, — ha 500 frtot meghaladó egyéb hivatal nem visel a lelkész.

A pénzügyi adminisztráció nagy változáson ment keresztül, egyszerűség és gyorsaság szempontjából. 500 frtig a számvevő bizottság elnöke és ellenőr szavazzák a kölcsönt, hitellekkönyvi másolat, kataszteri tiszta jövedelem kimutatása és községi becsú alapján, főkellék lévén a helybeli lelkész ajánlata, mely nélkül

a kérvény el sem fogadtatik. Nagyobb kölcsönösszegnél esperes, gondnok és ügyész véleménye is kikérendő. Az ingatlanság értékéül a kat. tiszta jövedelem 20-szorosa vétetik s fél értékig adható kölcsön, betáblázás mellett.

Majdnem kétszázézer forintig érő pénztőkünk biztosítása és gyümölcsösztetése céljából minden lehető meggondolt és megtett a közgyűlés, s reménységünk vagyon, hogy rendhez segít a jó Isten és a magunk jóakarata.

Itt említem meg, hogy a számvevőszék okadatolt ajánlatára, az esperes mindenféle pénzkezelés alól felmentetett, s páratlan buzgalmú gyámpénztárnokunk magára vállalta úgy a domesztikai, mint a különféle segélypénzek kezelését és elszámolását — ingyen. Így lehet aztán az esperes mindenütt ellenőrző, felügyelő, irányító, — központi mozgató ereje minden egyház-társadalmi tevékenységnek.

A nagybányai e. megye javaslata, a lelkészi fizetések 800 frtban megállapítása tárgyában — pártolólág vétetett tudomásul; a szatmári e. megye Szózata azonban csupán tudomásul szolgált, a mennyiben már tárgytalanná is vált. Hanem, mivel az esperes helyettesítésének kérdésében csakugyan nincs szabatos paragrafus, fölkeretni határozottat az e. kerület, hogy zsinatig is e kérdésben szabályrendeletileg intézkedjék.

Némely kis egyházaink anyásítás után óhajtoznak, vágyakoznak s erősen megszólal bennök a vallásos érzés. Ilyenek: Jákó, Bács-Aranyos, Rád. Szegények panaszkodnak, aztán erőködnek a 600 frt minimumig. Egyházmegyénk minden lehető elkövet s elvül mondja ki a posíciók föntartását, számítván az államsegélyre is.

Előfordult megyénkben, hogy egynémely polgári község költségelirányzatába fölvette a tanítói nyugdíjadót is és ezt a vármegyei közgyűlés jóvá is hagyta. Hanem a tavalyi tisztújítás alkalmával választott új számvevő vizsgálván a számadásokat, a jóváhagyott tételt egyszerűen törölte. Ez ellen átiratot határozott közgyűlésünk a vármegyéhez, remélvén annak fogantatját.

Ugyszintén érdekes eszmecserére adott alkalmat a bereczi egyház azon kérdése, hogy megengedhető-e az ő tanítójának anyakönyvvezető-helyettesé kinevezetése. Mert a tény az, hogy tanítóink közül már többen lettek kinevezve minden feltűnés nélkül, holott az egyh. törvény 439. §-a szerint, a kinevezés és elfogadás nem mehet oly simán. Épen jókor jött a dunamelléki e. ker. közgyűlésen ez ügy szóba s közgyűlésünk felírni határozott e kérdésben az e. kerületre, oly irányú intézkedést óhajtván, miszerint a belügyminiszterium, kinevezés előtt, a püspök vagy esperes beleegyezését kérje ki.

Lelkészválasztási ügyek is foglalkoztatták a közgyűlést. A kemecsei egyház, mint értelmes, jóakarátú, előkelő gyülekezet, meghívás útján választá Vitéz Ignác ifjú atyánkfia, ki közöttök huzamosabb ideig nemcsak mint művelt modorú, lelkes és kedvelt szónok, hanem mint a felsőbb elemi osztályok tanítója, kitűnő szorgalommal és eredménynyel tanított. Az érdem hosszú várakozás után ugyan, de elérte megérdemelt jutalmát.

Turán másodizben is sikertelen volt a választás. Ez a jó kis gyülekezet zavarog, korteskodik, nyugtalanodik. A megejtett választás vizsgálat tárgya leend.

F.-Litkén meg az történt, hogy egy távol vidéken levő ifjú atyafi, a millenniumi ünnepség alkalmával, még ünnepi dikcziókkal is kellemzetté magát, a mit el is ért, de a törvény útját állotta, s miután a vizsgálat során csakugyan beigazolást nyert a többszöri megjelenés és ajánlgatás: a pályázatból is kirekesztetett — a litkei egyház nagy felháborodására.

Tanügyi bizottsági elnökünk, Keresztessy Sándor madai lelkész, egy nagyterjedelmű, alapos és részletes munkával számolt be megbízatásáról, melynek volt egy komikus mozzanata is, mely szerint egy, különben derék ifju atyánkfia, mint állítólagos miniszteri iskolalátogató, vizsgálta a körulte levő iskolákat s ajánlgatta nyomós pártfogását. Közgyűlés meglegedett azzal, hogy egy kissé mérsékletre figyelmeztette.

Az esperesi szokásos évi jelentés is be lett terjesztve, valamint a látogatások alkalmával észlelt fontosabb mozzanatok tárgyalásra kitűzettek.

Végre hagytam egy, mindnyájunkat fájdalmasan érintő bejelentést, t. i. közszeretben, köztiszteletben állá egyik világi tanácsbírónk, Ujfalussy Béla betérjesztett lemondását, melyre okot a kerületi főgondnokválasztás adott, olyanformán, hogy egyházmegyénk gyülekezeteinek nagy része ellenkező nézetet nyilvánított szavazatával, mint a mely mellett a tisztelt tanácsbíró úr buzgalkodott. Ebből aztán azon következtetésre jutott, hogy az egyházmegye az ő tanácsbírói működését nem óhajtja. De mi nem ilyen következtetésre jutottunk! Körülvettük szeretetünk, ragaszkodásunk jeleivel s hiszszük és reméljük, hogy kívánt hatása lesz határozatunknak, melyet egy küldöttség fog átadni, hogy lemondását vonja vissza.

Még sok tárgyunk, sok elintézni valónk volt, pedig kevés időt engedünk lakomára, hol az alkalom adta hazafias fellángolásban sem volt hiány — elgondolhatja a tisztelt olvasó — kitől szives bocsánatot kér e hosszú referádáért

Referens.

A bereg megyei „Tiszaháti lelkészi kör“

Gulácsos, okt. 22-én tartott értekezleti gyűlés alkalmával mondott elnöki megnyitó beszéd.

Midőn szerencsém van lelkészi körünk megjelent tagjait jelen értekezleti gyűlésünkön kartársi szeretettel üdvözölni: szabad legyen egy futó pillantást vetnem egyházi életünk jelenségeire s kritikai megfigyelés alá vennem azoknak egyes nyilvánulásait.

Ha vizsgálódó szemmel végig tekintünk a mostani századvégi időszakon, lehetetlen hogy fel ne tűnjék az a jelenség, mely szerint a mai nemzedéknek minden törekvése a lelki világ magasabb érdekeinek, a vallásos és hitéletnek háttérbe szorításával az anyagi irányt követi. A föld és javai, — melyek több-kevesebb, hosszabb-rövidebb élvezetet nyújtanak, — erősebben vonják magukhoz a testi embert, az anyagiakba kapaszkodó korszellemet; mint a lelki világ, a vallásos és hitélet örökbecsű, de láthatlan kincsei. E jelenségnek tulajdonítható az a körülmény, hogy manapság az egyházi élet és annak nyilvánulása nem oly intenzív, nem oly lélekemelő, mint a milyennek lenni kellene; mint a milyennek lenni megkívánná azt evangéliomra fektetett anyaszentegyházunk létérdeke.

Mert bár el kell ismernünk, hogy egyetemes egyházunk nagy közönsége az őseiről örökölt hagyományos szokás hatalma alatt, kivált a munkamentesebb évszakokban dicséretes buzgalommal látogatja a lelki élet szimbolumait, a közistentiszteleteket; örömmel s nem ritkán egész lelkesedéssel hallgatja a szépen és a meggyőződés erejével előadott egyházi szónoklatokat; de kívül a templomon, a gyakorlati élet egyes fázisaiban, a jó cselekedetekben, az áldozatkészségben, a kötelességteljesítésben, az egyház iránt való önzetlen ragaszkodásban, a közérkölciségben s általában az erkölcsi

élet ezerféle nyilvánulásaiban vajmi ritkán látjuk a gyümölcsöző hitet, s ennek ikertestvérét a keresztyén szeretetet.

Es bár ez erős váddal szemben kétségen kívül vannak ma is dicséretes, sőt igazán példányszerű kivételek; de az általános benyomás, mely alól a gondolkodó lélek nem menekülhet, még is az, hogy egyházi életünkben az anyagi korszellem szülte beteges tünetek meg vannak.

Ennek tudása, az ezeken való segítség s a lehető alkalmas orvosszerek megtalálásának vágya és általában egyházi életünk üdvösebb irányba való terelésének szüksége hozta létre az utóbbi 20 év alatt a lelkesi köröket, hogy mi lekipásztörök, — mint a vallásos és hitélet közvetlen őrei — tudásunkkal, gyakorlati érzékünkkel megtaláljuk és alkalmazzuk azokat a módokat, a melyek hivatva legyenek a vallásos és hitéletet ideálisabb térre, az evangéliomi alapra vissza vezetni.

Nagy és nehéz munka ez t. értekezés. Mert a történelem logikája egyebek között arra is tanít, hogy az emberiség a saját gondolkodásának, irányának, törekvésének bélyegét reá szokta nyomni minden korra. A mi korunkra így nyomta reá a materializmusnak, a földi dolgok utáni kapkodásnak és a lázas sietésnek bélyegét. Pedig egy-egy kornak irányát megváltoztatni, nemzedékek gondolkozásmódját szabályozni felette nehéz; kivált ha erre nézve még az eszközök is hiányoznak. Nekünk lelkeseknek pedig többé-kevésbé hiányoznak. Mert hiszen arra nézve, hogy korunk irányának megváltoztatására egyházi téren üdvös befolyást gyakorolhassunk, legelső feltétel volna az anyagi függetlenség s ezzel kapcsolatban lelkesi állásunk tekintélyének emelése; azon kívül az államnak nagyobb mérvű megsegítő közreműködése.

De mit tapasztalunk?! Azt, hogy egyetemes egyházunk legfőbb kormányzótestülete a konvent, melynek hivatása volna egyházi életünk mutatkozó bajaiban orvoslást nyújtani s az állammal szemben egyházunk törvényben gyökerező jogait érvényesíteni, a helyett, hogy például a 48-diki XX. t. cikk végrehajtását, mint az egyházi téren tapasztalható kedvezőtlen viszonyok megváltoztatásának legfőbb feltételét, hangosan követelné: érthetlen okokból megelégszik morzsálékokkal s csak azt kéri, hogy a lelkesi javadalmakat a kisebb jövedelmű egyházakban 800, vagy ha ez most nem lehetne, legalább 600 ft minimumra egészítse ki az állam.

Hát ez. t. értekezés! úgy tűnik fel, mint ha nekünk, két millió lelket meghaladó tiszta magyar ref. egyháznak az az ismeretes XX. t. cikk csak írott malaszt lenne, úgy tűnik fel, mint jogos követelés helyett alázatos meghunyászkodás, akkor, mikor az alig felényi ág. ev. testvérelekezeti egyházi céljaira milliókat nem kér, de követel az államtól.

S tegyük fel, hogy az állam a 800 ft fizetési minimum kiegészítését lelkeszeinknek biztosítja: mit nyer ezzel az egyetemes egyház? Változnak-e ez által lényegesen a mi viszonyaink? Könnyű-e az önfentartás mizériáival küzdő szegény egyházak sulyos anyagi helyzete? Sőt változik-e a 800 ft minimumra emelt javadalmak mellett a lelkes és az adózó egyháztagok közötti többnyire megalázó viszony? Nem úgy kell-e annak az állami és sok másnemű adók terhe alatt roskadozó ref. közönségnek azután is fizetni sok helyen az állami adót is felülhaladó egyházi adóját? Nem abban a mértékben kell-e az egyház fenntartásához azután is járulni, mint most? . . . Bizony az a felemelendő fizetési minimum csak a lelkesek égető sebeibe lesz

enyhítő balzsam; de egyházi életünk bajainak meg-orvoslására csak olyan forma hatással lesz, mint a halálos beteg megmentésére homeopátiikus adagokban rendelt gyógyszer.

De nem folytatom t. értekezlet. Sok szó férne a mi egyházi életünk jelenségeinek bírálatához, melyeket e megnyitó beszédem szűk keretébe fel nem ölelhettem.

A gondolkodó lélek előtt számtalan tárgy és eszme merül fel, a melyek az egyházi élet körében mint fontos tényezők szerepelnek, csak feldolgozásra várnak. Midőn azért azon eszmék és tárgyak megszivlelésére és azoknak feldolgozására, tehát közegyházunk érdekében tevékeny szellemi munkálkodásra — mert hiszen a kicsiny Názáretből is származott nagy, — értekezletünk tisztelt tagjait felkérem: az értekezleti gyűlést ezennel megnyitom.

Zámbory Béla.

IRODALOM.

Észrevételek.

(Nt. *Szentkúti Károly* urnak, a *Protestáns Egyházi és Iskolai Lap* 25. számában — június 25. — megjelent *könyvtismertetésére*.)

III.

Ami a „III. Beszéd“ előtti és utáni imát illeti: az a „toronygomb felvétel“ ünnepi-alkalmi beszéd tartalmához volt készítve „Kacsaringós“-nak nevezi Nt. Sz. Ur s az általam az „Előszó“-ban adott kijelentésemre, hogy „a szónoknak hallgatóit magasb színvonalra, — magához kell emelni eszmében, nyelvezetben, — azt mondja: „kerekem tagadom, hogy *értelmes ember*, olyan imádságokban gyönyörködjék mint azok; s a *kötély és kegyser* gyártmányoktól meg ne borzadna.“ Hát, én nem mérek Nt. Sz. K. úrnak hasonló mértékkel, hogy ti: az *értelmesség* kétségbehozására visszavágjak, akár tőlem, akár hallgatóimtól tetszik azt megtagadni; de azt ismétlem, a mit abban az „Előszóban“ mondtam, csak hogy kiegészítve vagyis úgy, amint ott mondván: igen — „szónoknak nem hallgatói legkevésbé *értelmesebbjeihez kell lebecsátozni, hanem azokat és mindnyájukat magasabb színvonalra, — magához kell emelni. . . eszmében, nyelvezetben, érzésben és célban.*“ Es a mik azokban az imákban mondván vannak, akik azon ünnepélyen jelenvoltak, megértették, úgy a mint mondván voltak „eszmében, nyelvezetben, érzésben és célban.“ Nt. Sz. K. úr és mások is megértik azt s nem lesznek még előtte se kacsaringósok, csak az interpunktírozást, a melyet a szónok előadásában szónomatékkal érvényesít s értelmezésre szolgál — szintén nem kell figyelmen kívül hagyni az olvasónak sem; s tudnia kell, hogy egy *toronygomb-feltételi* alkalom, nemcsak látványosság és nép-vigasságra való, hanem magasabb fellendítésére is a nép érzésének és lelkének a *vezérlő Isten* iránt, kinek *tökélyeit jelképezik azok a jelvények*, melyek a tető hegyébe, nem cifraságképen tétetnek, hanem azért, hogy lássa ott azokat feltekintő nép olyanoknak, a melyek emlékeztetik őt az ő erős, mindenekfelett való Istenének mindenkor veledéltelére és szent segedelmére. Én így gondolkodtam akkor és így érezte és értette meg az a nép, *értelmes* közönség és fényes vendégsereg, mely velünk együtt ünnepelt; s nem *borzadt el* a „*kötély*“ és „*kegyser*“ vagy hasonhangzásu szavaktól sem, melyeket — tessék elhinni — nem én *gyártottam*, hanem jórőgen elfogadott már a

közhasználat, péld. a „kötély“ szót a *köteleesség* rövidítésére, mely tartalmában még többet — *kötelezettséget* jelent; s innét a tömörebb „kegyszer“ szót, a vallásos életben a kegyelem közlésének jelképzésére használni szokott eszközök, — szerek — *körülírás nélküli* rövid jelentésére. Csudálkoznám, hacsak a szamosvidéki nép értené meg, az ily irodalomban használatos szavakat; a mely nem Szarvas G. iskolájában tanulta a magyar nyelvet, hanem ősmagyar érzeke vezetője a magyar nyelvbe felvett újabb szavak megítélésében és használatában.

Arra a „nem magyaros szórendre“, melyet a „IV. Beszéd“ bírálatában hoz fel Nt. Sz. K. úr s idézi mutatványul: „a bűn is nagyon elterjedve van köztünk,“ „társadalmat felállítani kívánt,“ „nem olyan könnyen kiírhatók“ sat. csak annyit vagyok bátor megjegyzeni, hogy nekem azokban a mondatokban, melyekből az idézett kiszakítva van, az értelmi súlyozásra levén szükségem, nem is láttam szükségét annak, hogy az *összetett szót*, melyen fekszik az értelmi súly — elszakítsam, s így rendezem a szókat: „a bűn is nagyon el- van terjedve köztünk“ stb; mert ekkor az én mondatom ereje gyengülne. Így igazolhatnám magamat azon megrovásra nézve is mely *„irályom“* „döcögős“ jelzésében fekszik. (Na lássa Nt. Sz. K. úr az imént borzadó gyártmányok nevezte a kötélyt, s én nem borzadok el az *irálytól*, mert habár ugyanazon szóképzésű mint a kötély, de régen elfogadták és használják is a stílus magyarítására, s tudom hogy még sokáig is élni fog, ha Szarvas G. iskolája irtóhadat folytat is az ály és ély szóképzés ellen. Van még ilyen képzésű szó Nt. Sz. K. úr használatában lejjebb is, péld. „feszélyezné.“ Bizony igaz a: „Peras, imposuit Jupiter nobis duas.“)

Van azonban egy igen fontos megjegyzése, mely ugyancsak megrovás számba megy — a „VII. Esketési beszéd“ reális irányu tartalmában ezen kifejezés ellen: „a házasság célja, az érzéki élvágy — mert nem élvágy a mint Nt. Sz. K. úrnál gondolom sajtóhibából van — kielégítését követő fajszaporulat. Ez pedig csak *testerős lények szövetkezetével érhető el.* Azt mondja erre bíráló, hogy „ilyen themáról röstelnék beszélni s a feleket is *feszélyezné.*“ (Ime mi nálunk meg röstelnék szót nem használnak, de azért én nem rovom meg, mert hát — tájszólás.)

Hát én tisztelem Nt. Sz. K. úr gyengéd illemérzését és ehez képest szépen folyó, talpraesett beszédmódját is, mely hallgatóinak szívet-lelkét botránkozás nélkül vezetni igen alkalmas lehet; de méltóztassék elhinni, hogy — ha ugyan figyelmét ki nem kerülte az a *) alatti megjegyzés, mely a 172. lapon alól van: az az esketés egy lelkész egész életében is alig előforduló *rendkívüli alkalom* volt, mely annak a beszédnek reális tartalmát, irányát indokolja s ügyszólván — megszabta, s azon passzus nélkül az a beszéd nem lett volna alkalmilag tanító beszéd; melynélfogva azt úgy és nem másként kellett nekem elmondanom. Mert ott egy már egyszer *testerőben hiányos férjhez erőltetett*, de e házasságot felbontott *gyönyörű, viruló, de szerencsétlen hajadont* kellett esketni, egy ő rá nézve már nem kompetens, — de mert „a lány férjhez adni való“ hát mégis — *testerőben alkalmasabb völegénynyel.* Vádolni kellett tehát azokat, kik szerencsétlenségét azon férjhez erőltetéssel okozták; s jövőre óvni, — mivel még más szerencsevárando leány is volt őrgondjukra bizva- s nem is saját gyermekök, — hogy valahogy még egyszer nem sziv — hanem érdekházasság kötésbe erőltessék

hatalomgyakorlási fölényükben a másik ártatlan is. De ki nem látná át, hogy ami ott mondva volt általánosságban, mindenkire is tartozik, kik abból közvetve; vagy közvetlenül figyelmeztetést meríthetnek: *mi a házasság célja? — úgy érzéki mint erkölcsi legmagasabb szempontokból.* Mert nehogy elhigye valaki azt, amit Nt. Sz. K. úr bírálatában — úgy látszik kedvtelve új, hogy egy mondatot, kiszakít egy egész dolgozatból, melyet úgy magában, csupaszon talán — megróni lehet — de abból az egész műből hiányoznék is a házasság céljának és eszközeinek teljes és frivolság nélküli megvilágítása. Nem . . . ott azok fokozatosan emelkedő pontozatokban s minden sikamlósságot kizáró kitételeknél vannak felsorolva; *testerő*; mint a fajszaporulat eszköze; *letterő*, mint az anyagi jólétre segítő munka kelleke; *szeretet*, mint a hűség és sirigtartó élettársi barátság feltétele; *értelem* mint az okos nevelés irányzója, mely erkölcsi, vallásos képzés által is a családi szűkebb körü társaságból, a széles körü társadalomnak s az isteni nagy családnak növel tagokat. Hát ott az a fajszaporulat mint cél s az a *testerő* mint eszköz, bizony nem magában áll; hanem a távolabb eső legmagasabb és legnemesebb célra elősegítő emelkedettebb értékű eszközökkel fokozatos viszonyban s nem is volt, nem is lesz megbotránkoztató sem viruló, sem elvirult hajadonra nézve. Ha mégis Nt. Sz. K. úr *röstelne* e themáról beszélni s nem tudja megokolni: az olvasót sem hiszem, hogy *feszélyezné.*

Bartha Mór,
ev. ref. nyug. lelkész.

(Folyt. köv.)

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

39. Töredék a nagy-károly-középszolnoki egyházmegye történetéből.

Azok közt a hajdan oly szépen virágzó népes egyházak közt, melyek ez egyházmegyében a XVIII-dik században elpusztultak, úgy számra, mint tekintélyre Erdőd után az elsők között állt: *Kraszna-Bélték.*

Ős monda szerint a nevet onnan vette, hogy midőn 1086-ban Salamon király a kunokat segítségül hívta volna s azok ellen sz. László király harcolna, ezen a helyen a hol most Bélték fekszik, nagyon megszemjuzott; a katonái tehát borral megtöltött tökök hoztak neki, a melyből midőn kellemesen ivott volna, tréfából ilyen megjegyzést tett reá: „*ejnye be édesbéli tök ez!*“ Később ezen a helyen helység épülvén, eme sz. királyunk emlékezetére „*Béltöknek*“ neveztetett s a régi és mostani templom is, eme sz. királynak tiszteletére szenteltetett.*

Fekszik ez a maig is népes, teljesen sváb ajku város közel Erdődhöz a Kraszna partján, a honnan ez a mezőváros „*Kraszna-Béltöknek*“ neveztetik.

Bélték városát az 1553-ik évig, míg Drágffy Gáspár fiaban Drágffy Györgyben a Drágffy nemzetiség végkép ki nem halt, a Drágffy nemzetiség birta.

1556-ban Bélték már királyi birtok volt s mezővárosi szabadsággal birt.

Az 1597-dik évben Prépostvári Bálint királyi tanácsos, — a béltéki ref. egyház egyik oszlopa — a béltéki templomban temettetvén el, világos, hogy Bélték már ekkor a Prépostvári család birtokába került.

* Szirm. I. Rész. 156. lap.

Azonban, hogy már előbb is, nevezetesen 1530 táján e nemzetségnek részjósága volt benne, kitűnik onnan, mert Böldi Sebestyén, — ki később a Szilágyságban superintendensé választott — midőn 1536 táján Wittembergából haza jött, Bélteken volt pap, a Prépostvári nemzetség jóságában: tehát már e korban Béltek, a ref. vallást követő Prépostváriak birtoka volt.*

Ez a család volt az, mely a bélteki egyházat és lelkeszeit épen oly szép javadalmakkal látta el, mint a Drágffyok Erdődöt.

Ez egyház is épen akkor s ugyanazon czélből és módon pusztított el mint azt Erdőd leírásánál előadtam, hogy ezekben a reformatiónak még emléke se maradjon.

A bélteki református lakosság, házaik az ujonnan jött svábok részére elvétetvén, síralmas kiűzetésök után, a közel fekvő Dobra községben telepedtek le.

Nem időzöm soká e hajdan oly szépen virágzó ref. egyház elpusztulásának történeténél, miután láttuk az erdői ref. egyház elpusztításánál a czélt és okokat, melyek azt előidézték; egyháztörténetünk érdekében azonban nem mellőzhetem el némely nevezetesebb adatokat feljegyezni ez egyház egyik pártfogójáról, ki annak alapítója, védője és támasz-oszlopa volt: „Prepostvári Bálintról.“

Ez a főúr Székely Antallal együtt küldetett 1561-ben Moldvába, Heráklides Jakabnak a vajdaságba való beiktatására 24 éves korában, honnan az oláhok lázongása miatt csak nehezen tudott menekülni.

1564-ben kassai várhadnagy, 1575-ben pedig kállói várkapitány volt.

1588-ban Maximilián herceget Lengyelhonba kísérendő, a magyar sereg vezére lett. 1594. Eger kapitánya, 1595-ben pedig kassai várkapitány volt.

Ide czéloznak az alább olvasható latin versek, melyek a bélteki templom szentélyének déli oldalán felállított Prépostvári Bálint emlékoszlopán olvashatók voltak.

Az említett síremléken Prépostvári Bálint vitézi jelmezben, művészileg kifaragva fekszik. E síremlék felirata még 1860-ban olvasható volt: azonban, miután az 1862-ik évi tűzvész az egész várossal együtt a régi templomot is megemészttette, az említett sírkő darabokra szakadt s a versirat ma már csak töredékben olvasható.

Az eredeti felírás a feje felől következő volt:

„Epitaphium Generosi ac Magnifici D. D. Valentini Prépostváry de Lokach. R. Consiliarii, qui pace et bello se predare gesta placide tandem obdormivit in Domino die X apr. Anno Domini 1597.“

Előtte a hosszában lévő oldalon:

„Anna** Valentino locat monumentu marito
Non leve Csakiadum sangvinis ante decus,
Ossa quibus tantum, gelidosque recondidit artus
Caetera mamque viri non potuere tegi.
Aethereos ultra servatur spiritus orbes,
Nomen, honosque super, qua patet orbis, erunt.
Praestitit officium, vivus patriaeque Deoque,
Consiliis patriae, religione Deo.
Cum potuisset opem duris Ecclesia rebus
Quam potuit, semper paratus erat.
Publica res operam moto si forte duello
Posceret, auspiciis induit arma bonis,
Pax foret, ipsa viri quoque mox Respublica gratae
Usa ministeriis tempora pacis erat.“

* Bod. Ath. 47. lap.

** Prépostvári Bálint neje Csáky Anna volt.

Testis Kallovia est, testis Kassovia, testis
Agria, quas ductu rexerat ille suo.“

A hátsó oldalon hosszában:

„Strenuus et prudens, fortis, pius, acer, ubique
Ille dabat Magni munia fida Ducis.
Et nisi morborum quassatus mole fuisset,
Inferior nullo milite milis erat.
Non tamen est animus tenuato corpore fractus,
Quippe fuit cunctis altior ille malis.
Dotibus his titulos, magnos et adeptus honores
Pars Procerum turbae conspicienda fuit.
Nec fuit opprobrio gradui virtute parato,
Vix magis hoc quisquam dignus honore fuit.
Praestiterat multis generis splendore superbis,
Virtus quippe genus vincere clara solet.
Virtutem ergo cole, O! qui vis clarescere! virtus
Nomen, opes, genus, et Regna Polumque dabit.“

E feliratot ugyancsak hat méretű versekben következőleg lehetne át fordítani:

„Néhai férjének Bálintnak emelve ez érczet

Anna, a Csáky-család vére, a hön szerető.

Itt csak hamvadozó tetemeit s csontját földi a sir,

Isteni részét, nem bírja lekötni a föld,

Szelleme elszállott és lakja az atheri gömböt,

Hirneve fönn maradand, merre a föld terül el.

Buzgóan küzdött — míg élt — vallása, honáért;

Honjáért eszivel, Isteniért hitivel.

Hogy ha duló harczoknak vése közelge a honra:

A haza jobbjával, a csatasikra kiszállt.

Békeidőn is hűn szolgálta imádva hazáját,

S csendben munkálni folyton a béke művét.

Nagy-Kálló, Eger és Kassóvia erre bizonyosság,

Melyek emelkedtek a vezetése alatt.

A hátsó részen levő latin vers magyarul:

Bátor, eszélyes, erőss, kegyes és munkára tevékeny

Hadvezető hősnek, tölté kötelmeit ő.

És, ha betegség nem terhelté sulyával alább nem

Allt a vitészségben társainál sohasem.

Emberi teste ha tört, nem tört meg a lelke veszélyben,

Mert nyomor és vésznek ő nem ismerte nevét.

Ennyi sok érdemiért czímet s nagy tiszteletet nyert;

Ő rendezte csatán a jelesek seregét.

Emberül állta helyét, hová hívta vitézi erénye,

Senkisémm érdemlé jobban a tiszteletet.

Fent magasabban állt, sok fényben büszke családnál,

Haj! születésnél szebb sokkal a tiszta erény.

Óh! tiszteld az erényt ha ragyogni akarsz az erény ad

Hirt, nevet és kincset, — majd az egekbe vezet.

Asztalos György,

n.-károlyi ev. ref. lelkész, ny. esperes.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Nagyérdékű kegyeletes ajándék. *Bakóczi János* hajdu-höszörményi tudós lelképásztor az ezredévi nemzeti ünnep alkalmából a debreczeni ev. ref. kollegiumnak ajándékozta nagy gondnal s évtizedeken át hangyaszorgalommal összegyűjtögetett adatok alapján szerkesztett nagybecsű kézirati művét, mely „A debreczeni ev. ref. főiskola tanárai 1549—1892-ig.“ czímet viseli. Szerző Debreczen város szülötte, összes tanpályáját e kollegiumban végezte, a hol végül szeniori hivatalt is viselt. A kollegium iránt érzett kegyeletének és hálájának záloga ez ajándék, a mely a főisk. levéltárban

helyeztetett el. Ivrétü füzetekből, összesen 1054 lapból áll. Közli a tanárok neveit betűrendben s szolgálati idejét; a tanárokat időrend szerint kezdve Dézsi András 1549-ben egészen Dóczi Imréig. Ebből megtudható, hogy 300 év alatt kik voltak a főiskola tanárai. Közölve van a tanárválasztások módja. Legbecsebb pedig az egyes tanárok története, elmondva mindenikről, a forrásokra való hivatkozással, a leglényegesebbeket. Itt kiváló figyelmet érdemel Nógrádi Mátyásról a „parentatio lugubris” teljes szövegben és Köleséri Sámuelre vonatkozó „Brabeum”-nak egész szövege. A forradalom utáni tanároknak külön füzetek vannak úrlapok gyanánt fentartva, de egy néhánynak főbb életadatai jelezvők. Kívánatos, hogy minden tanár kitöltse a maga ivét, a mikor aztán a mű a millennium évéig befejezetté válnék. Sőt kinyomatása is kívánatos volna aztán. Az érdemes lelképásztör igen becses adattárral szolgált e munka összeállítása által főiskolánk és a hazai tanügy története számára, magának pedig maradandó és tiszteletre méltó emléket állított. A főiskolai tanári kar nagy elismeréssel és köszönettel fogadta a kollegium nevében e nemes ajándékot.

— **Széniori székfoglaló** értekezést olvasott fel okt. 24-én Nagy Sándor végzett theol. ez évi szenior a theologiai tanárkar, továbbá dr. Bacsoni Lajos jogak. dékán és dr. Kérészy Zoltán jogtanár, akad. tanácsjegyző s az akad. ifjuság jelenlétében. A szépen és nagy gondal kidolgozott terjedelmes értekezést élvezettel hallgatták a jelenlevők, mely után Sass Béla akad. igazgató intézett lelkes buzdító beszédet az ifjusághoz.

— **Választások.** Egyházmegyénk küldöttsége 21-én bontotta fel az üresedésben levő e. m. lelkészi tanácsbíróra adott szavazatokat. Lengyel Sándor 24, Tabajdi 21, Kiss Bertalan 18 szavazatot kapott, háromjuk közt nov. 15-iki határidővel új szavazás lesz; a világi újonnan kreált jegyzőségre 43 szavazattal *Tarpay Lajos* milotai földbirtokos, egyházát, vallását szerető úri ember választatott meg. — 21-én gyűlésezett szintén Fehér-Gyarmaton lelk. gyámintézetünk. A gyámintézetbe belépést 1897-től kinek-kinek tetszésére bizza; önként értetvén, hogy a kegyeleti évre vonatkozó egyh. m. végzés kit-kit kötelez; a ki belép: a helyett 1897. jan. 1-től kezdve is fizeti a 10% belépő díjat az egyet. gyámintézetbe. F. Varga Lajos.

— **Torony alapkö-letétel.** A nagy-ecsedí ev. ref. egyház a millennium megörökítéséhez hozzájárult egy paránnyal, letevén a 46 méter magasra tervezett tornya alapját. Az egy méter vastag beton alap elkészülvén, az alapkö ünnepélyes letétele f. hó 25-ikén reggeli isteni-tisztelet után történt, a midőn éneklés és Isten nevének segítségül hívása után felolvastatván a templom és torony rövid története, elhelyeztetett az egyházi és községi előjáróság által aláírt és megpecsételt okmány a légmentesen záródó üvegbe. Ezenkívül mellécsatoltatott a ledől torony alapjából kikerült okirat is, a vele talált pénzekkel, nem különben a jelenleg forgalomban levő penzek közül is több példány és hat darab különböző úrlap. A gyülekezet öröm könyük között vett részt az ünnepélyen, számosan levén, kik látták az 1870-ben összedült torony alapját is letéetni. A régi várból eredő alapkö üregébe behelyeztetvén a lezárt üveg, a megjelentek nagyobb része egy-egy téglát tett az alapba emlékezetül. A lélekemelő ünnepélyt a gyülekezet szivből fakadó éneke zárta be. Az új torony annyiban is érdekes, hogy csaknem tiszta fehér téglából épül, melyet olasz mesterek égetnek s oly szilárd, mint a szikla. Az építők Tóth Mihály és Kovács István e mellett oly

szakértelemmel és odaadással végzik munkájukat, hogy a gyülekezet minden tagja teljes megnyugvással tekint a biztos siker elé. Az építkezés valószínűleg egy év alatt befejezést nyer. Előirányzott költség 29 ezer forint, melynek nagy része már a hívek által befizettetett.

— **Utazási kedvezmény felekezeti tanárok számára.** A kereskedelemügyi miniszter az országos tanáregyesületnek azt a kérelmét, hogy az állami tisztviselők részére rendszeresített utazási kedvezmény a nem állami szolgálatban levő községi, felekezeti és egyéb tanároknak is kiterjesztessék, a menetkedvezményekre vonatkozó minisztertanácsi határozaton alapuló szabályok értelmében megtagadta. A tanáregyesület igazgatósága azonban, igen helyesen, nem nyugszik meg a leiratban, hanem a mint a Tanáregyesületi Közlönyben olvassuk, kötelességének tarja a legerélyesebben és legállandóbban eljárni, míg a felekezeti és községi tanárok ügye méltányos és igazságos elintézés nem nyer, annál inkább, mert újabb minden városi és törvényhatósági tisztviselő is megkapja az utazási kedvezményt.

— **A resiczai ev. reform. egyház** istenitiszteleti helyül és lelkészi s tanítói lakásul is szolgáló iskolai épülete költségei fedezésére, lapunk múlt évi kimutatása óta (1895. évfolyam 38. sz.), belügyminiszteri engedéllyel, lelkész által a következő adományok gyűjtettek: a végvári ev. reform. egyházban gyűlt 18 frt, a n.-k.-madarasi egyházban 93 frt 92 kr., a kúnhegyesi egyházban 73 frt 9 kr., a földesi egyházban 68 frt 64 kr., a hajduszoboszlói egyházban 65 frt 15 kr., a h.-bőszörményi egyházban 13 frt 45 kr., a b.-ujvárosi egyházban 8 frt 19 kr., Jámbor Mihály h.-sámsomi nyug. orvos adománya 2 frt, a h.-hadházi ev. ref. egyházban gyűlt 41 frt 90 kr., a nádudvari egyházban 22 frt 71 kr., a h.-nánási egyház adománya 5 frt, a végvári egyházból utólag küldetett 6 frt, a n.-k.-karczagi egyház adománya 10 frt, a nádudvari egyházból utólag küldetett 80 kr., a n.-kőrösi községi takarékpénztár küldeménye 10 frt, a b.-ujvárosi német ev. ref. egyház két küldeménye 27 frt 35 kr., a b.-ujvárosi magyar ev. reform. egyházban utólag gyűlt 82 frt 31 kr., a kunszentmiklósi ev. ref. egyház küldeménye 10 frt, a h.-bőszörményi tanítói kar gyűjtése 25 frt 87 kr., Tóth István dömsödi kántortanító utólagos gyűjtése 25 kr., összesen: 584 frt 63 kr., mely kegyes adományokért ugy az adományozó egyházak közönségének s egyeseknek, mint a segélygyűjtésben engem támogatott nagytiszteletű lelkész uraknak és egyháztanácsoknak, kedves kötelességemnek ismerem egyházunk nevében ez uton is halás köszönetemet nyilvánítani. Resiczán, 1896. október 5. Zöld József, ev. ref. lelkész.

— **Előfizetési díjjal hátralékban levő olvasóinkat tisztelettel felkérjük, hogy a hátralékot szíveskedjenek mielőbb beküldeni a kiadóhivatalhoz.**

TARTALOM-JEGYZÉK: Kálvin és kora új világitásban. Balogh Ferencz. — Október 31. E. J. — Tárcza: Pár adat Diószegi Sámuel életéhez. Révész Kálmán. — A reformáció évfordulóján. Kún Béla. — Tanügy: Egyházkerületi tanügyi bizottság. — Közéletünk: A felső-szabolcsi egyházmegye közgyűlése. Referens. — A beregmezei „Tiszaháti lelkészi kör” gyűlésén mondott elnöki megnyitó beszéd. Zámory Béla. — Irodalom. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez: 39. Törődök a nagy-károly-középszolnoki egyházmegye történetéből. Asztalos György. — Külön felek.

Felelős szerkesztő és laptalajdonos:
Dr. BACSONI LAJOS.